

Tóth Máté

**KÖNYVTÁRI PARTNERKAPCSOLATOK KIALAKÍTÁSA:
ESETTANULMÁNY A HAMVAS BÉLA PEST MEGYEI KÖNYVTÁR
GYAKORLATÁBÓL**

Absztrakt

A könyvtári partnerkapcsolatok jelentősége megnőtt az elmúlt évtizedekben. Az együttműködések során az egyes szereplők olyan szolgáltatásokat, kedvezményeket vesznek igénybe a másik fél részéről, illetve kínálnak egymás számára, amely a saját szakmai munkájukat segíti, de annak előállítására nem képesek, az igénybe vételéhez pedig nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal.

A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár szintén számos együttműködést alakított ki az elmúlt két évben közgyűjteményekkel, kulturális, szociális és oktatási intézményekkel, vállalatokkal, civil szervezetekkel és magánszemélyekkel. A tanulmány célja, hogy egy esettanulmány formájában bemutassa ezeket a példákat és a tapasztalatok alapján általánosítható következtetéseket fogalmazzon meg.

Az esettanulmányban bemutatott példák alapján a különböző szférák (kulturális, közgyűjteményi, szociális, civil és versenyszféra) szereplői jellemzően más és más típusú erőforrások megosztására törekednek attól függően, hogy az egyes intézmények, szervezetek miből szenvednek hiányt, vagy melyekben bővelkednek. A könyvtár a partnerkapcsolatok megteremtése útján sokkal hatékonyabban és gazdaságosabban betöltheti azt a küldetését, hogy egy alkotó közösség inspiráló közegévé váljon.

Kulcsszavak: együttműködések; közkönyvtár; esettanulmány

Bevezetés

A könyvtári partnerkapcsolatok jelentősége az elmúlt évtizedekben folyamatosan nő. Egyre szorosabb együttműködések alakulnak ki a közgyűjteményi ágak közötti viszonylatban, más kulturális és oktatási ágazatban működő intézményekkel és hálózatokkal, társadalmi partnerekkel, civil szervezetekkel valamint már a profitorientált vállalatokkal is. Mind több olyan együttműködésre kerül sor, ahol egymástól látszólag független profilú, funkciójú szervezetek találhatnak egymásra, határoznak meg közös célokat és találhatnak lehetőséget a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködésekre.

„A közösséget szolgáló szervezeteknek, így a könyvtáraknak is szükségük van másokra is céljaik elérése érdekében, ezért értékteremtő partnerkapcsolatokat kell kialakítaniuk és fenntartaniuk. A könyvtár és partnerei egymásra vannak utalva, ezáltal a közöttük lévő kölcsönösen előnyös kapcsolat valamennyiüket segíti céljaik elérésében és abban, hogy értéket teremtsenek. A jól működő könyvtár a vele együttműködő partnerekkel kölcsönösen előnyös kapcsolat kialakítására törekszik.” (Skaliczki, 2018, p. 215)

A közös pont minden esetben az, hogy az egyes szereplők olyan szolgáltatást, kedvezményt vesznek igénybe a másik fél részéről, illetve kínálnak a számára, amely a saját szakmai munkájukat segíti, de annak előállítására nem képesek, az igénybe vételéhez pedig nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal.

A közgyűjteményekkel való együttműködések keresése mögött húzódik egy másik motívum is. A múzeumok, levéltárak és könyvtárak (de Magyarországon bátran ide vehetjük a közművelődést is) által betöltött funkciók is egyre inkább elmosódnak, keverednek (Audunson, Hobohm & Tóth, 2019). Elég csak arra gondolnunk, hogy a közgyűjtemények mindegyike igyekszik a tartalmait aktívan, programok, közösségi alkalmak útján bemutatni, a gyűjteményekben tárolt tartalmak passzív befogadása helyett teret adva a vitáknak, az új tartalmak előállításának, nagyobb nyilvánosságot adva a dokumentumokban őrzött információknak (Audunson, Hobohm & Tóth, 2019; Tóth, 2019a).

A 2020 novembere óta általam vezetett Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár szintén számos együttműködést alakított ki az elmúlt két évben a város legkülönbözőbb szereplőivel. A tanulmány célja, hogy egy esettanulmány formájában bemutassa ezeket a példákat és a tapasztalatok alapján általánosítható következtetéseket fogalmazzon meg.

Szakirodalmi szemle

A tanulmány terjedelme nem engedi meg, hogy alaposabb áttekintést adjak a kapcsolódó tanulmányokról, így csak néhány írásra utalok ebben a rövid részben. A könyvtári szakirodalom jellemzően a minőségmenedzsment általánosabb témakörén belül tárgyalja a partnerkapcsolatok kialakítását és működtetését. A könyvtári partnerkapcsolatok szakszerű menedzselésének kérdésével a könyvtárügy második stratégiai ciklusában elindított Könyvtári Minőségfejlesztés 21 projekt kiemelten foglalkozott. Ebben a projektben született meg és jelent meg 2010-ben nyomtatásban is a „Jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez” sorozat köteteként a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer (a továbbiakban KKÉK), amely hosszú évekig jelentette a Minősített Könyvtár cím odaítélésének szakmai feltételrendszerét (Vidra Szabó, 2010; Könyvtári Minőségügyi Bizottság, 2017). A KKÉK a közszféra önértékelési keretrendszerét a CAF-ot (Common Assessment Framework – Közös Értékelési Keretrendszer) vette alapul, amelynek a negyedik adottság kritériuma az együttműködéssel, partnerkapcsolatokkal és erőforrásokkal foglalkozik. A kötet ahhoz ad útmutatást, hogy milyen önértékelési kérdések mentén haladva mérheti fel a könyvtár azt, hogy mennyire hatékonyan menedzseli a partnerekkel való kapcsolatait.

A KKÉK-t 2017-ben felváltó KMÉR (Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere), majd annak 2018-ban közzétett átdolgozott változata, szintén a CAF alapján írta le az önértékelés szempontjait, köztük a partnerkapcsolatok értékelését. „A könyvtár működése szempontjából fontos, hogy azonosítsa azokat az intézményeket, társadalmi vagy civil szervezeteket, szolgáltatókat, akikkel működése során kapcsolatot tart fenn. Fontos továbbá, hogy folyamatosan törekedjen külső partneri körének

bővítésére, annak érdekében, hogy stratégiai céljait, felhasználóinak igényeit és elvárásait minél szélesebb körben képes legyen kielégíteni és hosszú távon kamatoztatni.” (Bajnok et al. 2019, p. 29)

Szintén a már említett Minőségmenedzsment 21 projekt kiadványsorozatán belül, a Könyvtári Intézet gondozásában jelent meg Vidra Szabó Ferenc könyve a partnerkapcsolatokról. A munka az intézményen belüli partneri viszonyokat és kommunikációt mutatja be, kiegészítve a belső szervezeti kultúra vizsgálatával, majd a külső partneri viszonyok, a külvilággal történő kommunikáció elméletével. A könyvtári marketinget, a külső partnerek elégedettségvizsgálatát létező könyvtári marketingstratégiákon keresztül ismerteti a kiadvány (Vidra Szabó, 2008).

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Az én könyvtáram projektjében készült tanulmány az utóbbi évtizedekből néhány olyan új és szokatlan együttműködést mutat be Magyarországról és külföldről, amelyekben a partnerek nem a közgyűjteményi vagy a közművelődési szférából származnak, hanem a szociális ellátórendszerből, a civil szervezetekből vagy akár a profitorientált vállalkozások közül (Tóth, 2019b).

Szentendre város kulturális életének néhány jellemzője

Jelen tanulmány keretében nincs elegendő tér a változatos együttműködések kialakulásának táptalajt adó város sajátosságainak részletes bemutatására, ezért csak röviden utalok rá, hogy a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár egy olyan város szellemi életének vezető szereplője, amelyben a kultúra a helyi identitás egyik meghatározó eleme. Ennek sok oka és következménye van, amelyek közül csak hármat említek röviden: az értelmiség magas arányát, a főváros közelségét és a Magyarországon egyedülállóan gazdag és sokszínű helyi hagyományokat.

A városban az országos átlagnál magasabb arányban élő, jómódú értelmiség sok szempontból segíti a pezsgő kulturális életet. Részben ennek köszönhető az erős, sokszereplős civil szféra kialakulása. A helyi polgárság anyagi helyzete is jobb a magyarországi átlagnál, amely szintén segíti a kezdeményezések megvalósulását. Az értelmiség országos átlagnál magasabb aránya egyben egy magasabb kulturális igény szintet is feltételez a használók részéről, amelynek való megfelelés kihívást jelent a könyvtár számára.

A második fontos jellemző a főváros közelsége, amely egyrészt erős versenyhelyzetet teremt a kulturális kínálat kialakítása során, másrészt lehetőséget teremt arra, hogy az itt megtermelt kulturális javak egy – agglomerációval együtt – több mint kétmillió piacon hasznosuljanak. A szentendreieknek, ha helyben nem állnak rendelkezésre az elvárásaiknak megfelelő színvonalú kulturális javak, akkor van lehetőségük azt a közelben máshol keresni. Ezzel szemben, ha Szentendrén olyan színvonalas kulturális kínálat jelenik meg, az vonzó lehet a fővárosban élők számára is.

Végül a hazánkban egyedülállóan gazdag kulturális hagyományok közül említhetjük a helyben jelen lévő nemzetiségek és a vallások sokféleségét, sokszínűségét, amelyek közül különösen meghatározó a szerbek jelenléte, amely a magyar határokon túl is komoly ismertséget szerez a városnak (Szofrics, 2018). Gondoljunk csak a Vujicsics együttes, vagy a Szerbiában országosan ismert és népszerű szentendrei író, Milosevics

Péter munkásságára. Egyedülállóan gazdag hagyományai vannak a modern festészetnek, amely a XX. század eleji szentendrei művésztelep szellemi örökségéből táplálkozik, de azt eredményezi, hogy mind a mai napig tapintható és érzékelhető a városban a festők és képzőművészek jelenléte, akik nagy számban élnek és alkotnak a városban (Török, 2013).

A könyvtár együttműködései a különböző szervezetekkel

A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár együttműködik a kulturális és közgyűjteményi, a civil, a szociális és a versenyszféra számos szervezetével, intézményével, valamint a kultúra iránt elkötelezett magánszemélyekkel. A következőkben ezek közül mutatok be néhány jellemző példát.

Versenyszféra

Szentendrén kevésbé ismertek a város ipari hagyományai. A papírgyár mellett a betongyár volt hosszú évtizedeken keresztül a város legnagyobb munkáltatója. Mindkét vállalat a Duna partján telepedett meg, hiszen a víz mind a papír, mind pedig a beton gyártásához elengedhetetlen volt. A SzeBeton Zrt. 1922-ben alakult meg, így a gyár 2022-ben ünnepelte fennállásának 100 éves jubileumát. A jeles évfordulóra a könyvtár fenntartója, Szentendre város önkormányzata hívta fel a könyvtár igazgatójának figyelmét, aki ennek okán egy konkrét helytörténeti kutatásra vonatkozó ajánlattal kereste meg a betongyár vezérigazgatóját. A helytörténeti kutatás eredményeit három formában kívántuk bemutatni: könyvben, kiállításban és egy rövid dokumentumfilmben. A SzeBeton Zrt. vezérigazgatója elfogadta az ajánlatot. Ezt követően a felek együtt határozták meg a projekt ütemezését. Valamennyi produktum végső határideje a vállalat 100 éves jubileumi ünnepségének 2022. júniusi dátuma lett, hiszen a SzeBeton a reprezentatív könyvet szánta ajándékba a vállalat ünnepségére meghívottaknak, az eseményen került bemutatásra a kiállítás, és itt szándékozták levetíteni a filmet is.

A SzeBeton Zrt-vel közös munkánk 2021 tavaszán kezdődött. A helytörténeti kutatásra felkértük a Dunakanyarban élő ismert történészt, Dr. Kende Tamást, akinek a munkáját a könyvtár helytörténeti tárában dolgozó könyvtárosok segítették. Az anyaggyűjtésre megközelítőleg fél évet szántunk. A helytörténész kollégák teljeskörűen feltárták a városban működő megyei múzeum és a saját helytörténeti tárunk SzeBeton Zrt.-re vonatkozó anyagát. A gyár vezérigazgatójával egyeztetve felkerestük a vállalat korábbi dolgozóit, vezetőit, akikkel interjúkat készítettünk. Az interjúk jelentették egyrészt a film gerincét, másrészt ezeken az egy-másfél órás beszélgetéseken olyan információk hangzottak el, amelyek nélkülözhetetlenek bizonyultak a gyár történetének rekonstruálásában. A vállalattól szintén kaptunk filmfelvételeket, régi képeket és iratokat. A kutatást vezető történész a Pest Megyei Levéltárban betekintett a gyár irataiba, amelynek teljes körű feldolgozására – az anyag méretére való tekintettel – azonban nem vállalkozhattunk.

A kutatás eredményeit elsőként egy könyvben prezentáltuk (Kende, 2022). A kiadványnak – a vállalat vezetésének kérésére – egyszerre kellett tudományos igényvel be-

mutatni a 100 év történetét és reprezentatív megjelenésével alkalmasnak lenni ajándékozási célra. A könyv olvasószerkesztését és a tördelés, nyomdai előkészítés munkálatait belső erőforrásból oldottuk meg.

A film koncepcióját szintén Kende Tamás készítette el. A vágóképek leforgatását (közte több órányi drónfelvételt), az archív filmanyag válogatását, a forgatókönyv véglegesítését a betongyár vezérkarával egyeztetve a könyvtár munkatársai végezték el. Az operatóri feladatokat és a vágást a könyvtár informatikusa vállalta. A film alapvetően az interjúkra épül, bemutatva azokból a legjellemzőbb, olykor legdrámaibb részeket. Az összesen felvett 6 órányi videóanyagból körülbelül 15 perc került be a végleges anyagba. A narrátor szerepét a könyvtárunk Szentendrén élő színész partnere, a Fórum Színház igazgatója, Németh Kristóf vállalta, akivel kölcsönösen törekszünk a jó együttműködésre. (Ez utóbbi is számos példát jelent partnerségre. A könyvtár a főhomlokzatán biztosított a Fórum Színház számára reklámfelületet, illetve rendelkezésre bocsátotta tereit Németh Kristóf verskommandó projektjéhez. Cserébe a művész vállalta a városi versmondó verseny zsűri tagságát, egy rendhagyó irodalomóra tartását iskolásoknak Szabó Lőrincről és a SzeBeton film narrációját.)

Végül a könyv anyagából és néhány, a betongyárra jellemző tárgyból készítettünk egy kiállítást is, amelyet a jubileumi ünnepeken, majd pár hónap múlva, kora ősszel a könyvtár előcsarnokában mutattunk be. A kiállítás kurátora a könyvtárunk művelődés-szervező munkatársa, Domokos Judit lett.

A kutatást és annak három különböző formában történő prezentációjának a teljes költségvetését a SzeBeton Zrt. állta, így ennek az együttműködésnek a következtében jelentős forrást sikerült bevonnunk. Az együttműködés igazi értéke abban mutatkozott meg, hogy a vállalattal találtunk egy olyan közös feladatot, amelynek az elvégzésére nekik szükségük volt, de az nem csak számukra, hanem a teljes szentendrei közösség számára értéket jelenített. Ennek mérlegeléséhez fontos megemlíteni, hogy a 70-es 80-as években a gyár több ezer főt foglalkoztatott, így gyakorlatilag nem volt olyan család a városban és a Dunakanyarban, amelyik valamilyen formában nem lett volna érintett a vállalat működésében. A betongyár jubileuma tehát teljes mértékben közügynek tekinthető a városban és környékén. A könyvtár nem termelt profitot az együttműködés eredményeként, de a projekt megvalósításával a helyi közösség számára teremtett értéket úgy, hogy ahhoz nem használt fel közpénzt. Az együttműködés nyomán tehát egy német tulajdonú vállalat költségvetéséből, a könyvtár munkája nyomán született a szentendrei közösség számára egy kiemelkedő kulturális projekt.

A könyvtár igyekszik más versenyszférában tevékenykedő szereplővel is gyümölcsöző együttműködések kialakítására. Ezeknél az együttműködéseknel kulcsfontosságú a személyes kapcsolat, és valamilyen kézzel fogható előny a partner számára is, amely túlmutat azon, hogy a szponzorok falán bemutatásra kerül a támogató neve. A Szentendre Fő terén működő Líra könyvesbolttal a helyi és általában a kortárs irodalom népszerűsítése az a közös ügy, amely rendszeres együttműködésekre sarkallja a feleket. A könyvtár által szervezett író-olvasó találkozók a Líra rendszeresen kivonul és kedvezményesen árusítja az adott szerző műveit. Ez jelentős hozzáadott értéket jelent a programjaink sikeréhez, hiszen a személyesen jelen lévő szerző tudja dedikálni

is a műveket, ezzel több látogatót vonz, hozzájárulva a rendezvényekbe fektetett közpénz nagyobb hasznosulásához. A gyermekkönyvtárosaink hasonlóan szoros viszonyt alakítottak ki a városban működő Cerkabella kiadóval, illetve a Parti Medve Könyvesbolttal. Az együttműködések során egymás üzleti folyamatainak a támogatása közös rendezvények mellett apró segítségekben, marketing együttműködésekben is megvalósul.

Tavasszal a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár rendezi a városi versmondó versenyt. Az iskolai fordulóból továbbjutott döntőre nagy figyelem irányul a városon belül, ami ezzel jelentős marketingértéket is képvisel profitorientált vállalkozásoknak. 2021-ben az online versmondó verseny díjazottjainak könyvjutalmait teljes egészében a Pagony kiadó állta. Ők a város iskoláival való kapcsolatrendszerünkben rejlő értéket szerették volna ez által kiaknázni. 2022 tavaszán a szentendrei Teátrum és a piaci alapon működő független társulat, a Fórum Színház igazgatói vállalták a zsűri tagságot.

A közgyűjteményi és kulturális intézményrendszer

A partneri együttműködések közül kiemelkedik a helyi kulturális intézményekkel folytatott rendszeres párbeszéd, egymás segítése és a közös programok. Az önkormányzat Kulturális és Civil Bizottságának elnöke szervezésében rendszeres értekezleteket tartunk a Szentendrei Teátrummal, a Szentendrei Kulturális Központtal, a Turisztikai Desztinációs Menedzsment Irodával és a Ferenczy Múzeumi Centrummal. Ez a fórum lehetőséget teremt arra, hogy a hasonló célközönséget, hasonló kínálattal megszólító kulturális intézmények összehangolhassák a cselekvési terveiket, erősítsék egymást és fenntartsák a folyamatos párbeszédet. Az intézmények közötti szoros együttműködések kialakítása azért is szükségszerű, mert egyrészt igen nagy részben ugyanannak a fenntartónak az erőforrásait felhasználva ugyanannak a közösségnek igyekeznek minőségi kultúrát szolgáltatni. A szentendrei lakosság, valamint a Szentendrére látogató közönség abban érdekelt, hogy magas színvonalú kulturális kínálattal lépjenek fel a szereplők függetlenül attól, hogy az egyes programok melyik intézményhez kötődnek. A könyvtár is részt vesz ezekben a közös városi akciókban.

A Szentendrei Kulturális Központ Nonprofit Kft. szervezi évente a nyár utolsó hétvégéjén a Szentendre Éjjel-Nappal, valamint a Jazz és Bor fesztiválokat. Ezeknek a rendezvénysorozatoknak a keretében a könyvtár tereiben rendezünk a közös tematikához kapcsolódó programokat. Az utóbbi években a könyvtár Hamvas Olvasósarkában, a könyvtár névadójának, Hamvas Bélának a bútorai között szerveztünk borkóstolót a Jazz és Bor fesztiválon. (A Hamvas Olvasósarok szintén egy együttműködés nyomán született, amelyről később lesz szó.) Egy színész olvasott fel a filozófus népszerű *A bor filozófiája* című művéből. Szintén a Szentendrei Kulturális Központ Nonprofit Kft. szervezésében valósul meg évről évre a Szentendre Éjjel Nappal (SZÉN) összművészeti programsorozat. Ebben szintén részt vett a könyvtár egy „PMK pincétől a padlásig” című vezetett helytörténeti túrával, amelynek keretében az épület látogatóktól elzárt zugait is megismerhették az érdeklődők.

2021-ben és 2022-ben már két alkalommal is megrendezésre került a Nyitott Tempomok hétvégéje, amelynek célja, hogy az egyházakkal együttműködésben kulturális

programokat valósítsunk meg Szentendre város templomaiban. Szentendrén a vallási sokszínűség szintén kiemelkedő hazai viszonylatban. A baptista, az evangélikus, a szerb ortodox, a magyar református, a római katolikus és a zsidó egyházak képviselőivel egyeztetve a könyvtár az irodalmi programok megvalósítását vállalta az adott közösségek templomaiban, imaházaiban. A programsorozatban végzett közös munka egyben segített abban is, hogy intenzívebbé váljon a párbeszéd a kulturális intézmények vezetői és az egyházak képviselői között.

Az együttműködéseknek számos közvetlen és közvetett eredménye lett. Közvetlenül is érzékelhető és hasznosítható eredmény, hogy a kulturális intézmények közös fellépésének köszönhetően olyan programok is megvalósíthatók, amelyekre egy-egy intézmény önmagában nem feltétlenül lenne képes. Közvetetten azonban ennél is fontosabb, hogy az egymással való versengést az egymás támogatása váltotta fel, kialakult a kölcsönös bizalom az egyes intézmények vezetői és munkatársai között. A szoros együttműködés nyomán a kulturális intézmények fontosnak tartották, hogy egymás programjaira, kiállításaira ingyenes belépést, a könyvtár pedig térítésmentes beiratkozást kínáljon a Szentendrei Kulturális Központ Nonprofit Kft., a Turisztikai Desztinációs Menedzsment Iroda, valamint a Ferenczy Múzeum munkatársainak. Az ingyenes színházjegyekkel, múzeumi belépőkkel, könyvtári beiratkozással a helyi közgyűjteményekben dolgozó kollégák úgy érzik, hogy jóval nagyobb megbecsülést kapnak és részei egy a saját munkahelyüknél is szélesebb közösségnek, amelynek számos előnyét élvezik.

Szociális ellátórendszer intézményei

Szentendrén az önkormányzat működteti a Gondozási Központot, amely a hajléktalanellátásért és az idősek napközijéért felelős, valamint a Dunakanyari Család- és Gyermekejélési Intézményt, ahol a szociális vagy mentálhigiénés problémákkal vagy egyéb krízishelyzettel küzdő egyének, gyerekek, családok számára az ilyen helyzetek megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtanak szolgáltatásokat.

A szociális ellátórendszer intézményrendszerével való együttműködéseknek már korábban is voltak előzményei Szentendrén. Akkor a hajléktalanok könyvtárban való váratlan felbukkanása és a közösségi normákkal összeegyeztethetetlen ápolatlansága okozott egy gyors megoldásért kiáltó problémát a könyvtárosoknak, amelyből egyrészt egy mások által is követhető jó gyakorlat, másrészt egy hosszú távon is működőképes együttműködés alakult ki (Péterfi, 2013). A hajléktalanok nappali melegezőjébe és az idősek napközijébe már évek óta rendszeresen szállítunk ki a központi könyvtárból leselejtezett könyveket és újságokat. Elsősorban azokat a magazinokat, szaklapokat igyekszünk kiválogatni, amelyek néhány hónap elteltével sem avulnak el, tartalmuk élvezhető és aktuális. Ilyenek például a kézimunkáról, kertészkedésről, főzésről, kisállattartásról, valamint egyéb hobbiról szóló magazinok.

A Gondozási Központ vezetőjének szóbeli közlése alapján jóval kevesebb alkalommal kerül sor verekedésre a hajléktalanok között, amióta folyik ez az együttműködés, hiszen az ezeket kiváltó konfliktusoknak az egyik jellemző előzménye az unalom,

amelynek elűzésére kifejezetten alkalmasak a könyvtártól kapott dokumentumok (Kecskésné Sipos Andrea szóbeli közlése, 2021. szeptember 28.). A könyvtár az együttműködés nyomán olyanokhoz is el tudja juttatni az olvasnivalót, akik alapvetően nem képezik az intézményrendszerünk sztenderd olvasóközönségét.

A Családsegítővel korábban is igyekeztünk apró segítségeket nyújtani egymásnak, de az orosz-ukrán háború nyomán kialakuló menekültválság alatt fűztük még szorosabbra az együttműködést. Számos, Ukrajnából menekült család érkezett Szentendrére, akiknek az ellátásában, elhelyezésében a családsegítőnek is közre kellett működnie. A könyvtár – a városon belüli központi elhelyezkedés előnyét kiaknázva – vállalta, hogy gyűjtőpontként részt vesz a családsegítő által szervezett adománygyűjtésben. A könyvtárépület előcsarnokában kerültek kihelyezésre azok a dobozok, amelyekbe a város lakossága az adományait elhelyezhette. A Családsegítő számára szintén vittünk lapozókat, gyermekkönyveket, amelyeket ők az ukrajnai menekült gyerekek számára továbbítottak.

A Szentendrei Járás Egészségfejlesztési Iroda (EFI) célja, hogy foglalkozásokkal, ingyenes egészségügyi állapotfelmérésekkel és lakossági rendezvényekkel hozzájáruljon az egészség megtartásához, segítse az egyéneket egészséges életmód elsajátításához. A könyvtár ingyenesen bocsátja rendelkezésre a tereit az iroda programjai számára, és a vállalja a kreatív marketinganyagok, plakátok elkészítését, cserébe ezeken a programokon az EFI szakemberei könyvajánlót készítenek a résztvevőknek, amelyekkel kifejezetten ráirányítják a hozzájuk fordulóknak a figyelmét a könyvtár szolgáltatásaira.

A város közgyűjteményeivel, kulturális és szociális intézményeivel való együttműködéseknek jó alapot szolgáltat az, hogy a könyvtár biztosít helyet az önkormányzati intézmények vezetői havi rendszerességgel tartott értekezleteinek. A város intézményeinek vezetői így havonta legalább egy alkalommal el kell, hogy látogassanak a könyvtárba, így folyamatosan szembesülnek a nehézségeinkkel és a lehetőségeinkkel, ötleteket nyernek potenciális együttműködési lehetőségekről.

Civil szervezetek

Szentendrén számos civil szervezet, alapítvány működik, akikkel a könyvtár szintén törekszik a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködések kialakítására.

2021-ben és 2022-ben nagy sikert aratott olvasóink és a város lakói körében a Szentendrei Árvácska Állatvédő Egyesülettel történt közös akciónk. Az Árvácska civil szervezetként működő állatmenhely, amely több száz gazdátlanul maradt kutyának és macskának jelent ideiglenes otthont Szentendre város határában. Könyvtárunk amnesztiát, azaz a késedelmi díjak elengedését hirdette meg az Országos Könyvtári Napok keretében. A korábbiaktól eltérő módon a késedelemből adódó tartozást teljes egészében elengedtük, viszont olvasóinktól azt kértük, hogy tartozásuk befizetése helyett, amennyiben tehetik, kutya- vagy macskaeledellel támogassák az Árvácska Alapítványt. A kampány – azon túl, hogy közvetlenül is segített a menhelynek – népszerűbbé tette a könyvtárat. A könyvtár nem esett el semmilyen bevételtől, hiszen éppen az amnesztia idején hirdettük meg az akciót. A könyvtári tartozás összegéből megmaradt pénzből

viszont az emberek szívesebben adakoztak nemes célra. Korábban is több olyan kezdeményezésünk volt, amely ráirányította a figyelmet a környezettudatosság egyes aspektusaira (pl. „Madárbarát munkahely cím” elnyerése, fenntartható kertészkedésről szóló előadások), amelyeket követően az állatmenhellyel való közös akció alkalmat teremtett a felelős állattartás fontosságának demonstrálására. A közös kampány nem várt hatása volt, hogy a későbbiekben az Árvácska állatmenhely népszerű kedvezményezettje lett az adománygyűjtő akcióknak.

A Hamvas kultusz ápolásában szintén együttműködünk helyi civil szereplőkkel. Marghescu Mária, az Ars et Vita Alapítvány vezetője megvásárolta Hamvas Béla bútorait az örökösöktől, majd azokat a könyvtár rendelkezésére bocsátotta, azzal a feltétellel, hogy ne kiállító teret rendezzenek be belőle, hanem egy olvasók által is használható nyitott olvasóteret. A 2021-ben átadott Hamvas olvasósarok szándékaink szerint a névadó szellemi hagyatékából való inspirálódást szolgálja és olvasásra ösztönöz, azóta is népszerű sarka a felnőtt olvasóteremnek (Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, 2021). Itt – a filozófus könyves szekrényében – kerültek elhelyezésre a gyűjtemény Hamvas Béla által írt és Hamvas Béláról szóló darabjai.

Szintén az Ars et Vita Alapítvánnyal való együttműködésünk nyomán indult Thiel Katalin professzor asszony előadássorozata a névadónkról, amely egy 10 alkalomból álló nyitott online kurzus formájában bevezetést kínált a filozófus életművébe és munkásságába 2021 januártól novemberig. Tekintettel arra, hogy Covid19 járvány alatti kényszerű bezártság idejére időzítettük az előadássorozatot, az alkalmak közül többnek is többes nézettsége lett.

A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár és a Magyar Biblioterápiás Társaság együttműködése több mint egy évtizedes múltra tekint vissza. A könyvtár ad teret a társaság által szervezett könyvtárosok számára kínált képzéseknek. A biblioterápiának ez a gyakorlata, amelyet a szentendrei könyvtárban tanítanak, egy önálló, ún. „Szentendrei modell”-ként vonult be a szakirodalomba (Bartos, 2020). Az együttműködés során a szervezet a képzésekhez az oktatókat és velük együtt a szakértelmet, a könyvtár pedig a helyszínt, valamint a tanfolyamok megszervezését biztosítja.

Magánszemélyek

Végül az együttműködések, partnerkapcsolatok áttekintése nem lenne teljes a magánszemélyek említése nélkül, akik kezdeményezéseinek teret ad a könyvtár. A közösségépítés kapcsán az intézmény azt a megközelítést vallja magáénak, hogy az olvasók és a szakmai munkatársak nem egymástól külön, hanem együtt alkotnak egy egymást kölcsönösen inspiráló közösséget. Ennek két alapvető következménye van. Egyrészt a könyvtár nem állhat meg a közösségépítésnek azon szintjén, hogy teret ad az intézménytől függetlenül is működni képes, de fizikai helyszínt kereső közösségeknek. Közösen, egymást erősítve, egymás erőforrásait kihasználva kell egy alkotó közösséggé formálódnia a könyvtáros kollektívának és az intézmény olvasóinak, használóinak. Másrészt a kultúraközvetítésben nem maradhatunk meg azon a szinten, hogy az elit kultúrát egyszerűen bemutatjuk, amelyet a könyvtárba látogatók fogyasztanak. Egy

olyan inspiráló közeggé kell válni, ahol a produktumok, alkotások, a gondolatok születnek, függetlenül attól, hogy ezek milyen színvonalat képviselnek és függetlenül attól, hogy milyen formában hasznosulnak. A könyvtár lehet közege inspirációk, gondolatok születésének, amelyek ugyanúgy hasznosulhatnak egy iskolai tanórán, egy társasági beszélgetésen vagy egy filozófiai esszében. Ennek a szerepnek az intézmény úgy tud eleget tenni, ha az olvasók kezdeményezései közül minden olyat felkarol, amely a szűkebb közösség számára értékkel bír. Számos példát mondhatnánk ez utóbbira, hiszen az ilyen partnerkapcsolatok kialakítása a leggyakoribb.

Egy Szentendrén élő költő, író, filozófus Hamvas Béla életét és munkásságát kutatja. A könyveinek a születéséhez rendszerint a könyvtárban gyűjt anyagot. A könyvtár számos alkalommal teremtett lehetőséget arra, hogy előadásokat tartson a kutatásairól. Ezek mellett azonban egy alkalommal azt kérte tőlünk, hogy periférikus műfajban (Polaroid fotózás) született alkotásait egy kiállítás formájában bemutathassa a könyvtárban. A fotók egy horvátországi templom falán lévő szobrokat ábrázoltak, amelyek meditációs objektumokként szolgáltak Hamvas Béla számára. Ugyanilyen eredménnyel zárult több helyben élő illusztrátor kiállítása is, akik szintén a könyvtárban, vagy könyvtári könyvek útján szerzik az inspirációt a munkásságukhoz. A kiállítás fő tanulsága az volt, hogy akár a kánonban kisebb jelentőséggel bíró alkotások is bírhatnak nagy vonzerővel, ha azokat az alkotó személyes ismeretségébe tartozó, szűkebb közönség számára mutatják be. A művészi érték mellett annak is nagy jelentősége van, hogy az illető a saját könyvtári közösségünk alkotó tagja.

Másik példa a magánszemélyekkel működő virágzó együttműködésekre az egykori szentendrei filmklub tagjaival való digitalizálási együttműködés, amelynek keretében a könyvtár helytörténeti tárában megtalálható szuper 8-as felvételek elektronikus hordozókra való átmentését végezte egy szellemi értékekért elkötelezett magánszemély. Az együttműködésben a nyersanyagot és a digitalizálás eredményeként létrejött tartalmak publicitásának megteremtését biztosította a könyvtár, magát a mentést pedig az együttműködő partnerünk. A felvételek egyszerre jelentettek értéket a magánszemélynek és a könyvtár által kiszolgált Pest megyei közösségnek. Előbbi így biztos lehetett abban, hogy a felvételek megmaradnak az örökkévalóságnak és biztosítottak a szakszerű szolgáltatások körülményei, a könyvtár pedig így élvezhette a magánszemély birtokában lévő technikai infrastruktúra hasznát, jó minőségben digitalizált felvételekkel gyarapíthatta a digitális gyűjteményét.

Következtetések

Valamennyi vállalat, szervezet, civil vagy magánkezdeményezés célja az értékteremtés, amelyhez azonban erőforrásokra van szükség. Az erőforrások a különböző partnereknél, a potenciális együttműködő feleknél változó összetételben, nagyságban állnak rendelkezésre. Amennyiben a felek törekednek az erőforrások (kompetenciák, anyagi erőforrások, vagyonelemek, humán kapacitások stb.) közös optimalizálására, egymással való kölcsönös előnyökön alapuló megosztására, hatékonyabbá tehető azok felhasználása. A szentendrei esettanulmány alapján a különböző szférák (kulturális, közgyűj-

teményi, szociális, civil és versenyszféra) szereplői jellemzően más és más típusú erőforrások megosztására törekednek attól függően, hogy az egyes intézmények, szervezetek miből szenvednek hiányt, vagy melyekben bővelkednek.

A hasonló profilú, célokkal rendelkező szervezetekkel, intézményekkel (kulturális és közgyűjteményi szférával) való együttműködések segítenek abban, hogy a felek egymásban ne a versenytársat, hanem a támogató partnert lássák. Tekintettel arra, hogy jellemzően hasonló célcsoportot, hasonló eszközökkel, szolgáltatásokkal igyekeznek megszólítani, hasonlóak azok az erőforrások is, amelyekkel rendelkeznek. Ezen erőforrások koncentrálásával olyan programok, célok is megvalósíthatókká válnak, amelyek egy-egy szereplő számára nem, vagy csak aránytalanul nagy energiák mozgósításával lennének lehetségesek. Ebben ragadható meg az a szinergikus hatás, amelyet az ilyen együttműködések, partnerségek eredményeznek.

Számos olyan együttműködésre került sor, ahol a partnerek tevékenysége között csak igen minimális vagy szinte semmilyen érzékelhető kapcsolat nincs. Ezekben az esetekben a felek éppen azokkal az erőforrásokkal segíthetik egymást, amelyekben szűkölködnek. Erre jelentett példát a könyvtár betongyári projektje. A SzeBeton Zrt. számára a könyvtár a társadalomtudományi kutatás gyakorlatát, a könyvkiadás, a kiállításrendezés és a filmkészítés szakértelmét hozta. Ezek mind olyan kompetenciák, amelyekkel jellemzően nem rendelkezik egy termelő vállalat, ugyanakkor egy százéves jubileum megünneplése során szüksége van rá. A könyvtár pedig egy nagyközönséget is foglalkoztató kérdésben végzett kutatást, egy termelő vállalat által biztosított anyagi források felhasználásával. Az együttműködéssel jelentős mennyiségű közpénzt takarított meg az intézmény.

A nagyon különböző profillal rendelkező intézmények közötti kapcsolatok létesítését párhuzamba lehet állítani a társadalmi hálózatokban megvalósuló gyenge kötésekkel, amelyek Granovetter szerint sokkal fontosabbak, mint az erős kötések, hiszen ezek képesek megteremteni a hidat a nagyon különböző érdeklődésű és értékrendű személyek között (Granovetter, 1982). Az intézményi kapcsolatok esetében szintén nagy jelentősége van a híd típusú társadalmi tőkének, mert így olyan szereplők által birtokolt kompetenciákhoz és olyan társadalmi kapcsolatokhoz nyerhetnek hozzáférést, amely nem feltétlenül szokványosak az adott szakterületen és amelyre akár a könyvtáraknak is nagy szüksége lehet.

A könyvtár társadalmi küldetésének egyre inkább része, hogy kimozduljon a tartalmak passzív elérhetővé tételét biztosító attitűd felől az alkotók és az alkotási folyamatok elősegítése felé. A partnerkapcsolatok megteremtése útján sokkal hatékonyabban betöltheti azt a küldetését, hogy egy alkotó közösség inspiráló közegévé váljon. A könyvtár egy olyan nyitott, sokdimenziós kulturális közösségi tér, amelyben az ott őrzött tartalmak okán találkozások sokasága, a találkozások nyomán pedig folyamatos értékteremtés zajlik (Tóth, 2022). A partnerségek nyomán tehát a könyvtár – az alkotóval együtt – aktív előállítója is a tartalmaknak. Civil szervezetekkel és magánszemélyekkel való együttműködések sora mutatja, hogy nagyon erős igény mutatkozik arra, hogy a könyvtár egy ilyen inspiráló közegként teret és lehetőséget adjon az alkotásra.

Itt az erőforrás a kapcsolatrendszer és az infrastruktúra, amellyel vagy a magánszemélyek vagy az intézmény rendelkezik, és amelyet a szereplők egymásnak felajánlanak.

Felhasznált irodalom

- Audunson, R., Hobohm, H. C., & Tóth, M. (2019). ALM in the public sphere: how do archivists, librarians and museum professionals conceive the respective roles of their institutions in the public sphere? *Information Research*, 24., electronic journal.
- Bajnok, T., Bognárné, L. K., Fehér, M., Horváth, A., Mészárosné, M. É., Topár, J., & Tóth, M. (2019). *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere*. Könyvtári Intézet. https://ki.oszk.hu/sites/default/files/dokumentumtar/kmer_atdolg.pdf
- Bartos, É. (szerk.). (2020). *A biblioterápia közelebről A szentendrei modell*. Pont kiadó.
- Granovetter, M. (1982). A gyenge kötések ereje. A hálózatelmélet felülvizsgálata. *Szociológiai figyelő*, 4.(3.), 39-60.
- Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár (2021). *Az észtt meghaladó tudás - a Hamvas olvasósarok*. Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár.
- Kende, T. (2022). *Évszázados kötődés - a szentendrei betonárugyár 100 éve*. Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár.
- Könyvtári Minőségügyi Bizottság (2017). *Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer*. Könyvtári Intézet. <https://www.ki.oszk.hu/dokumentumtar/konyvtari-kozos-ertekelesi-keretrendszer-konyvtari-onertekeles-szakmai-szempontjai>
- Péterfi, R. (2013). Ápolatlan olvasók a könyvtárban. *Könyv könyvtár könyvtáros*, 22.(5.), 8-11. <http://ki2.oszk.hu/3k/2013/05/apolatlan-olvasok-a-konyvtarban/>
- Skaliczki, J. (2018). A teljes körű minőségirányítás (TQM) könyvtári kialakítása és fejlesztése Magyarországon (1993-2017). *Könyvtári Figyelő*, 28., 201-208. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00351/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_2_201-218.pdf
- Szofrics, P. (2018). *Képek Szentendre és a szerbység történetéből*. Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár. https://www.hbpmk.hu/sites/default/files/hbpmk-sajat-kiadvanyok/kepek_szentendre_es_a_szerbseg_tortenetebol.pdf
- Tóth, M. (2019a). A közkönyvtárak, múzeumok és levéltárak társadalmi szerepei a szakmabeliek önértékelése tükrében. *Könyvtári figyelő*, 65.(Cselekvő Közösségek tematikus szám), 67-79. http://ki2.oszk.hu/kf/2020/06/a-kozkonyvtarak-muzeumok-es-leveltarak-tarsadalmi-szerepei-a-szakmabeliek-onertekelese-tukreben/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=a-kozkonyvtarak-muzeumok-es-leveltarak-tarsadalmi-szerepei-a-szakmabeliek-onertekelese-tukreben
- Tóth, M. (2019b). Új típusú együttműködések. In Béres, J. *A könyvtárhasználat és az információkeresés fejlesztése* (pp. 317-345.). Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/34323/T%C3%B3th+M%C3%A1t%C3%A9.pdf/15a52c7f-4d9d-4354-a8ed-544b542e4741>
- Tóth, M. (2022). *A könyvtárak társadalmi szerepei empirikus kutatási adatok tükrében*. Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár.
- Török, K. (2013). *Szentendre és legendás festői*. Ferenczy Múzeum.
- Vidra Szabó, F. (2008). *Könyvtári partnerkapcsolatok, kommunikációs kérdések*. Könyvtári Intézet.
- Vidra Szabó, F. (2010). *Könyvtári közös értékelési keretrendszer - a könyvtári önértékelés szakmai szempontjai*. Könyvtári Intézet.